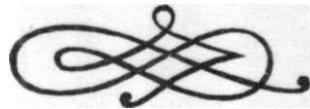

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЛУГАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
АГРАРНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

ТОМ 1

СЕРІЯ
«Наукова література»

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Том 1

Серія: "Економічні науки"
№ 90/94

Друкується за рішенням Вченої ради Луганського НАУ.
Збірник включений до переліку № 3 наукових видань, в яких
можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт
(З постанови президії Вищої атестаційної комісії України
від 10 листопада 1999 року, № 3-05/11)

СВІТ

Луганськ

«Книжковий світ»

2009

ВБК 84 (4 Укр - 4 Луг) 6

3 41

КВЫ 978-966-626-422-3

У матеріалах збірника обґрунтовуються підходи до формування ринкових відносин України та реформування аграрного сектора економіки. Важливе місце займають питання економічної безпеки України і її регіонів. Вносяться пропозиції по удосконаленню механізму господарювання в умовах ринку.

Редакційна колегія:

ТКАЧЕНКО В.Г. - доктор екон. наук, професор, членкор УААН, ректор ЛНАУ, завідувач кафедри економічної теорії та маркетингу ЛНАУ - **голова** редакційної колегії.

БОГАЧОВ В.І. - доктор екон. наук, професор, академік АЕНУ, професор кафедри економічної теорії та маркетингу ЛНАУ - заступник голови редакційної колегії.

МАТИЧАК П.П. - канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів і кредиту ЛНАУ - відповідальний секретар.

Члени редакційної колегії :

БОНДАРЕНКО В.І. - канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту і права ЛНАУ;

ГОНЧАРОВ В.М. - доктор екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки праці та соціально-трудових відносин АПК ЛНАУ;

ЗОСЬ-КЮР М.В. - канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту і права ЛНАУ;

КР И САЛЬНИЙ О.В. - доктор екон. наук, професор ННЦ "Інститут аграрної економіки";

КУКСА І.М. - канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри економічної кібернетики ЛНАУ;

САБЛУК П.Т. - доктор екон. наук, професор, академік УААН, директор ННЦ "Інститут аграрної економіки";

ФІРСОВ Е.О. - доктор екон. наук, професор кафедри статистики і економічного аналізу ЛНАУ;

ШЕВЧЕНКО М.М. - канд. екон. наук, доцент, декан економічного факультету ЛНАУ.

Відповідальний за випуск збірника - КОЧЕТКОВ О.В., канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри статистики і економічного аналізу ЛНАУ.

У доборі й підготовці матеріалів до друку брали участь: ТИМЧЕНКО Є.М., РУБЛЬОВА Є.О., АНТОНОВА К.С., ШУЛЬГА О.С.

Свідоцтво ЛГ № 5 від 20.03.2001 р.

Серія «Наукова література» заснована в 1998 році.

Голова правління і головний редактор - М.Д. МАЛАХУТА.

Усі права на цю книгу знаходяться під охороною видавців. Жодна частина цього видання, включаючи назву та художнє оформлення, не може бути перероблена, перевидана, ксерокопійована, репродукована або розмножена будь-яким іншим способом.

ББК 84 (4 Укр - 4 Луг) 6

341

ВБК 978-966-626422-3

3 41 **Збірник наукових праць Луганського Національного аграрного університету.**
Том 1. / За ред. В.Г. Ткаченко. - Луганськ: "Книжковий світ", 2009. - № 90/94.
- 464 с. (Серія "Економічні науки").

© Луганський Національний аграрний університет, 2009

© «Книжковий світ», 2009

© Художник, Захарова Н.В., 2009

© Оформлення, ФОП Котова О.В., 2009

БВЫ 978-966-626422-3

О. М. ВИШНЕВСЬКА, А. В. ВЛАДЕЧАК

МОЖЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

Миколаївський державний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Постановка проблеми

За даними ООН ціни на продовольчі товари у світі динамічно зростають. Основними причинами такої ситуації є постійний приріст населення планети, збільшення рівня доходів населення країн які розвиваються (Китай, Індія, Бразилія, Російська Федерація, тощо), зростання вартості енергоносіїв та негативний вплив природнокліматичних факторів. При цьому оцінити можливий приріст населення планети, а також енергозатратність технологій виробництва продовольчих товарів для забезпечення продовольчої безпеки є контрольованим через прийняття управлінських рішень. Передбачити достовірність розвитку подій щодо зміни клімату землі майже не можливо.

Результатом впливу природнокліматичного фактору є значне зниження рівня насиченості ринку України насінням зернових культур у 2007-2008 роках. Обсяги валового виробництва зернових культур повинні забезпечити не менше 25 млн. тонн для повного забезпечення потреб внутрішнього ринку. Але в умовах динамічного розвитку зовнішньої торгівлі та ринкової трансформації значні пріоритети віддаються зерновій галузі у можливості зростання валового експорту до 5 млн. тонн на рік. Отже, можливість поповнення державного бюджету України за рахунок експорту зернових культур повинні забезпечити сільськогосподарські товаровиробники, але можливість отримання достатнього врожаю залишається ризикованим.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

В питання ефективного розвитку діяльності сільськогосподарських підприємств значний внесок зробили такі видатні вчені, як Амбросов В.Я., Андрійчук В.Г., Єрмаков О.Ю., Куліш М.Ю., Лукінов І.І., Малік М.Й., Саблук П.Т., Топіха І.Н., Шпичак О.М., Юрчишин В.В. та інші. Але складність розробки механізму подолання кризових явищ та реалізації заходів на практиці через зміцнення ресурсного та ринкового потенціалу сільськогосподарських підприємств, підвищення ефективності діяльності залишається актуальним, особливо в умовах зовнішньої торгівлі.

Вихід на зовнішні ринки, через підписання угоди щодо вступу України у Світову організацію торгівлі, яка була підписана 5 лютого 2008 року, надасть реальної можливості товаровиробникам забезпечити приріст ціни реалізації одиниці продукції. Але якщо порівняти середньорічну ціну 2007 року по якій було

реалізовано насіння зернових і ціни на світових товарних біржах, різниця буде значною. Так, за тону зернових в середньому, без урахування якісних ознак товару, сільськогосподарським товаровиробникам пропонували 1200-1600 грн., в той час як на Чикагській товарній біржі ціна одиниці зернових становила майже 400 умовних одиниць. Станом на 1 березня 2008 року ціна однієї тонни зернових культур на Світових товарних біржах зросла до 450 умовних одиниць, що свідчить про значні недоотримані прибутки вітчизняних товаровиробників, так як Україна кожного року експортує значні обсяги зернових культур, а відповідно впливає на рівень ринкових цін.

За даними Української аграрної конфедерації на 2008 рік планується отримати приріст валового виробництва зернових культур для можливості збільшення обсягів експорту до 5 млн. тонн, хоча законодавчо квоти на вивезення зернових поки що не перевищують 2,9 млн. тонн.

Але основна негативна сторона нарощування валового виробництва зернових культур полягає у тому, що вітчизняні товаровиробники не мають можливості забезпечити валове нагромадження для можливості впровадження інтенсивних технологій вирощування через високу матеріаломісткість сільськогосподарської продукції, постійне зростання вартості паливо-мастильних матеріалів і енергоносіїв, неможливості придбання високоврожайних імпортних сортів та гібридів, невирішеності питання щодо власності землі та змін у законодавстві, а також низькому рівні зацікавленості виробників, а особливо фермерів, для переважно інтенсивного виробництва продукції та забезпечення її конкурентоспроможності.

Формулювання мети статті

Значний негативний вплив на недостатність результативності діяльності вітчизняних товаровиробників здійснює невирішеність питання щодо покращення матеріально-технічної бази. Так, за даними ТОВ „Амако-Україна”, лише 2% сільськогосподарських товаровиробників використовують інтенсивні технології у процесі виробництва продукції рослинництва і тваринництва. А можливість залучення інтенсивної техніки та технологій тісно пов'язана із недостатністю оборотних засобів.

Основний матеріал дослідження

Зміна пріоритетів у розвитку сільського господарства у умовах ринкової трансформації надає можливості стверджувати, що зерно як товар стає енергетичним ресурсом. Використання насіння зернових культур є не лише основою продовольчої безпеки, а і основою економічного розвитку держави в умовах дефіциту продовольчих товарів у світі для забезпечення максимальної потреби та мінімізації ризиків щодо подальшого зростання цін.

У умовах що склалися, стратегію подальшого економічного розвитку у поєднанні із нарощуванням обсягів валового виробництва зерна будують на пер-

спективу такі країни як, Китай, Індія, Російська Федерація, Казахстан. Одним із факторів такої ситуації є динамічне зростання доходів фізичних та юридичних осіб зазначених держав, що надає можливості забезпечити нормальні темпи зміцнення економіки, не менше ніж 5,0%. Україна, як держава яка має достатній сукупний потенціал галузі зерновиробництва, має можливості для нарощування обсягів експортного потенціалу за рахунок інтенсивності розвитку галузі і виходу на достатній рівень конкурентоспроможності. Значно складніше ситуація із забезпеченням населення продукцією галузі тваринництва та підвищення її конкурентоспроможності хоча б на внутрішньому ринку.

Враховуючи той факт, що галузь зерновиробництва має перспективи подальшого розвитку, необхідним є орієнтація і на розвиток тваринництва, особливо м'ясного. За останні десять років галузь втратила значний потенціал, але конкурентоспроможність зерновиробництва на зовнішньому ринку надасть можливості наростити валове виробництво, пропозицію м'яса всіх видів на внутрішньому ринку, для мінімізації його дефіциту та зростання цін для споживачів.

Так, за даними Міністерства Аграрної політики України, населення протягом календарного року споживає 900 тис. тонн м'яса та м'ясопродуктів, із загального обсягу споживання лише 50 % надходить на ринок від вітчизняних товаровиробників. Біля 300 тис. тонн м'яса та м'ясопродуктів імпортується із Бразилії, Аргентини та Польщі. Інше надходження продукції на ринок України є незрозумілим. Частково воно може забезпечуватися помилками у збиранні, обробці та обґрунтуванні інформації. Але зрозумілим залишається той факт, що конкурентоспроможність представленої продукції є несумісною. Така ситуація є результатом незацікавленості вітчизняних товаровиробників до впровадження інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських тварин через значні коливання цін та м'ясо з урахуванням імпорту.

Мотивувати сільськогосподарського товаровиробника нарощувати валове виробництво продукції тваринництва в сучасних умовах є майже нереальним. Високі ризики не надають зацікавленості у концентрації капіталовкладень в галузях тваринництва, а низька віддача коштів - відмову від збиткового виробництва.

Ситуація що склалася не забезпечить конкурентоспроможність такої продукції порівняно із іншими 27 країнами Європейського Союзу і на перспективу вітчизняна галузь тваринництва може не забезпечити і третину потреби внутрішнього ринку, а вихід на зовнішні ринки поки є недосяжним. Інша ситуація складається у галузі птахівництва та страусівництва, дещо кращі позиції та реальні ознаки конкурентоздатності має молочне скотарство. Хоча зазначені галузі і мають значний сукупний потенціал, але це не є типовим для всіх вітчизняних товаровиробників.

Отже, умови в яких існують вітчизняні товаровиробники вимагають великої кількості вмінь та якості знань для можливості прийняття оптимального управлінського рішення у напрямку мобілізації резервів, максимальної реалізації

можливостей та мінімізації загроз в жорстких умовах конкуренції відкритого ринку. Особливо гострим є питання можливої монополії імпортової сільськогосподарської продукції, яка через значно менші ціни для покупця буде значно інтенсивніше активізувати попит українців.

Враховуючи нагальну потребу у підвищенні конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції в умовах зовнішнього ринку, високий рівень віддачі вкладених коштів може бути забезпечений лише максимальної реалізацією можливостей у використанні сучасних інтенсивних технологій та виході високоякісної продукції за менших витрат праці та коштів. Для можливості зниження витрат, необхідним є використання інтенсивних технологій, в тому числі доробки насіння продовольчих культур.

Зараз на ринку сучасних технологій ТОВ „Амако-Україна” пропонує мобільний насіннево-обробний завод, використання якого може забезпечити до 300,0% рівня рентабельності зернової продукції. Використання такої технології забезпечує скорочення витрат праці та коштів на одиницю продукції так як існує можливість значного зростання ціни реалізації на зовнішньому ринку продукції яка відповідає міжнародним стандартам якості. Але капіталовкладення для купівлі такого заводу складають 360 тис.Євро.

Безперечно, з урахуванням існуючого рівня чистого прибутку більшості сільськогосподарських товаровиробників, майже не існує можливості його купівлі, але питання може вирішуватися за рахунок коштів інвесторів або лізингових операцій. Інвестор може бути зацікавлений у можливості отримання власних прибутків, але за умови інтенсивності використання такого обладнання, так як продуктивність мобільного заводу складає 5000 кг насіння у годину. Всі процеси можуть бути використані для насіння всіх видів зернових, соняшнику, кукурудзи та ріпаку. Обслуговують мобільний завод лише дві особи, завантажувач та оператор. А використовувати його можна для асоціації сільськогосподарських товаровиробників на регіональному рівні (таблиця).

Розрахунки дають підставу стверджувати, що можливість купівлі та використання мобільного насіннево-обробного заводу надасть можливість значно підвищити рентабельність зернової продукції під впливом фактору ціноутворення. А погашення інвестованого капіталу (2,5 млн. грн.) буде значно пом'якшене через можливість віддачі вкладених коштів не одним товаровиробником, а групою - асоціацією. Таким чином, використання інтенсивної технології доробки зернової продукції до міжнародних стандартів якості, її пакування значно покращить умови реалізації та надасть можливість підвищити імідж вітчизняного товаровиробника. А для держави забезпечить темпи економічного зростання галузі сільського господарства та матеріальну зацікавленість всіх задіяних фізичних та юридичних осіб.

Таблиця 1

Доходність інвестиційного капіталу для можливості підвищення конкурентоспроможності зернової продукції

Показники	Методика розрахунку	Результат
. Фактично (в середньому на одне сільськогосподарське підприємство регіону)		
Рентабельність доходу	Сума чистого прибутку / валовий дохід по підприємству	26,7 %
Оборотність капіталу	Валовий дохід по підприємству / інвестований капітал	0,48 грн.
Доходність інвестиційного капіталу	Рентабельність доходу x оборотність капіталу	0,13 грн.
Розрахунково (з урахуванням об'єднання в асоціацію середньому на одне підприємство)		
Рентабельність доходу	Сума чистого прибутку / валовий дохід по підприємству	54,1 %
Оборотність капіталу	Валовий дохід по підприємству / і тестований капітал	1,47 грн.
Доходність інвестиційного капіталу	Рентабельність доходу x оборотність капіталу	0,80 грн.

* В таблиці 1 використано фактичні результати діяльності сільськогосподарських підприємств Миколаївської області за 2005–2007 рр.

Оцінка можливості використання інтенсивних технологій в практичній діяльності сільськогосподарських товаровиробників залишається під великим питанням. З теоретичної точки зору впровадження інтенсивних технологій виробництва, доробки, зберігання сільськогосподарської продукції надасть підвищення рівня віддачі авансованого капіталу, але ряд невирішених питань не мотивує товаровиробників, особливо дрібних об'єднуватися для спільної діяльності. Питання полягає в побудові складного механізму взаємодії товаровиробників та вимагає чіткої організації виробництва та праці. Ще одним із факторів є ризикованість діяльності та низька зацікавленість товаровиробників, особливо фермерів, змінювати умови реалізації.

Так, досвід показує, що майже стовідсотково дрібні товаровиробники реалізують зернові та соняшник обминаючи необхідність вкладання коштів навіть у зберігання, реалізація проходить „з комбайну”. Така реалізація не забезпечує максимальну ефективність ринкових можливостей, але дозволяє уникнути зайвих проблем. Так, ціна однієї тонни соняшнику за стихійної реалізації восени 2007 року становила 2500 грн., в березні 2008 року ціна зросла до 4500 грн. за тонну, тобто в 1,8 рази. Значний вплив на підвищення ціни здійснило скорочення пропозиції. В даному контексті, щодо можливості отримання додаткового прибутку від реалізації за рахунок оптимізації строків реалізації, більшість фермерів схиляються до відповіді, що такі заходи є ризикованими, а ціна може і не зрости до рівня покриття всіх витрат понесених на зберігання та транспортування продукції.

Аналіз діяльності сільськогосподарських товаровиробників Миколаївської області, які через вплив природнокліматичних факторів у 2007-2008 роках не мають гарантій, що на перспективу економічний розвиток АПК буде динамічним, а розмір чистого прибутку надасть зацікавленості інвесторам вкладати кошти у виробництво сільськогосподарської продукції, її зберігання, доробку або переробку.

При цьому обґрунтувати та реалізувати довгострокові стратегічні плани подальшого розвитку сільськогосподарського товаровиробника залишається проблематичним через неврегульованість земельних відносин, невирішеність кадрових питань, демографічної ситуації, правового забезпечення, а саме головного низького рівня зацікавленості населення сільських територій змінювати відношення до аграрного бізнесу через тривалу нестабільність та перевагу загроз над можливостями.

Висновки і пропозиції

Ступінь ризику не повернення коштів буде достатньо високим, але досвід зарубіжних країн показує, що в сільське господарство можна і необхідно вкладати кошти, це буде прибутковим (доцільним) і для інвестора і для товаровиробника в якого вкладаються кошти. А умови що склалися на світовому ринку продовольства та пріоритетність у мінімізації продовольчої кризи надають реальні можливості залучення та отримання інвестиційних коштів для розвитку та нормального існування вітчизняних сільськогосподарських підприємств в умовах зовнішньої торгівлі.

На сучасному етапі, враховуючи проведені дослідження, ми вважаємо, що для забезпечення можливості економічного зростання та розвитку галузі сільського господарства, необхідно на державному рівні мотивувати товаровиробників у напрямку інтенсивного розвитку галузей та нарощування валового виробництва не лише продукції рослинництва, а і продукції тваринництва. Значним буде вплив урегульованості земельних відносин та гарантії держави щодо прав власності на продуктивні земельні ділянки.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України >м>м>. *tinagro.kiev.ua*

Свої відгуки на цю книгу
надсилайте на адресу:

91016, г. Луганськ, площа Героїв Великої Вітчизняної війни, 5.
ТОВ «Книжковий світ»
Телефон/факс: 58-04-95

Навчальне видання

ЗБІРНИК
наукових праць
Луганського Національного
аграрного університету

Том 1

За редакцією В.Г. Ткаченко

Редактор— О.В. Пашковський
Комп'ютерний набір — І.Ю. Морозова
Комп'ютерна верстка — С.В. Ольховий
Художественний редактор — І.А. Волкова, Л.В. Ігнатова
Технічний редактор— • В.В. Трофимов
Коректор — І.Ю. Морозова

Здано до набору 28.01.2009 г. Підписано до друку 15.05.2009 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times. Друк Riso. Ум. друк. арк. 3,25.
Обл.-вид. арк. 4,5 + 0,3 ілюстр.
Тираж 200 прим. Замовлення № 104. Ціна договірна.

ТОВ «Книжковий світ»
Державне свідоцтво: серія ДК № 199 від 27.09.2000 р.
91016, м. Луганськ, площа Героїв Великої Вітчизняної війни, 5.
Тел./факс 58-04-95

ФОП Котова О.Л.
91022, м. Луганськ, вул. Сент-Етьєнівська, 40.
Тел.97-42-81